

Alinda'dan Bir Grup Friz Bloğu*A Group of Frieze Blocks From Alinda***Asude YILDIZ* – Murat ÇEKİLMEZ******Öz**

Bu çalışmada, Aydın ilinin Karpuzlu ilçesinde yer alan, Alinda antik kenti buluntusu olan üç friz bloğu değerlendirilmiştir. Söz konusu friz blokları, 2020-2023 yılları arasında Alinda antik kentinde yürütülen yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir. Çalışmada ilk olarak frizler konusundaki araştırmaların literatür özeti sunulmuş, araştırmacıların verdiği bilgiler toplanmıştır. İkinci bölümde friz parçalarının tipolojisi, mimari özellikleri, sahneleri ve ikonografileri üzerinde durulmuştur. Eserler tipolojik ve ikonografik olarak değerlendirilirken yakın merkez buluntularıyla karşılaştırılarak tarihlenmiştir. Ayrıca ele alınan frizlerin cephe ve kesit çizimleri yapılmış, tamamlama önerileri sunulmuştur. Çalışmada yer alan F.1 numaralı frizde Diadokhlar Dönemi savaşlarıyla ilgili bir sahne yer alırken, F.2 numaralı frizde Amazonomakhia ve F.3 numaralı örnekte girland ve bucranion bezemesi görülmektedir. Tipolojik özellikleriyle birlikte yapılan karşılaştırmalar sonucunda, frizlerin Geç Hellenistik Dönem özellikleri taşıdığı anlaşılmıştır. Çalışmada farklı boyutlardaki tapınaklara ait farklı sahnelerin yer aldığı üç tapınak frizi önerisi bilim dünyasına sunulmuştur. Bu frizlerin ait oldukları tapınakların hangi tanrı ya da tanrıçaya adanmış olabileceğine dair bir veri bulunmamasıyla birlikte literatüre göre kentte Knidoslu Aphrodite heykeline sahip bir Adonis Tapınağı bilinmektedir. Bunun dışında Alinda antik kentinde bir Zeus Tapınağı'nın varlığı epigrafik kaynaklardan anlaşılmaktadır. Gelecek yıllarda kentte yapılacak kazı çalışmaları olası bu tapınaklar konusunda bilgilerimizin artmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Arkeoloji, Karia, Alinda, Friz, Geç Hellenistik Dönem.

Abstract

In this study, three frieze blocks from the ancient city of Alinda, located in the Karpuzlu district of Aydın province, were evaluated. The frieze blocks in question were detected during archaeological surveys conducted in the ancient city of Alinda between 2020 and 2023. In the study, firstly, a literature summary of research on friezes was presented and the information provided by the researchers was collected. In the second part, the typology, architectural features, scenes and iconography of the frieze pieces are discussed. While the works were evaluated typologically and iconographically, they were dated by comparing them with finds from nearby centres. Additionally, facade and section drawings of the friezes were made and completion suggestions were presented. While there is a scene about the battles of the Diadokhs Period in the frieze numbered F.1 in the study, Amazonomachia can be seen in the frieze numbered F.2, and garland and bucranium decoration can be seen in the example numbered F.3. As a result of the comparisons made with their typological features, it was understood that the friezes had characteristics of the Late Hellenistic Period. In the study, three temple frieze proposals containing different scenes from temples of different sizes were presented to the scientific world. Although there is no data on which god or goddess the temples to which these friezes belong may be dedicated, according to the literature, an Adonis Temple with a statue of Aphrodite from Knidos is known in the city. Apart from this, the existence of a Zeus Temple in the ancient city of Alinda is understood from epigraphic sources. Excavations to be carried out in the city in the coming years will increase our knowledge about these possible temples.

* MA, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

 0000-0003-2508-360X | asudeyildizz@gmail.com

** Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Aydın.

 0000-0002-5922-2973 | mcekilmez@gmail.com

Keywords: *Anatolia, Archaeology, Caria, Alinda, Frieze, Late Hellenistic Period.*

Bu çalışmada, 2020-2023 yılları arasında Alinda antik kenti ve çevresinde yürütülen arkeolojik yüzey araştırmalarında saptanan üç friz bloğu değerlendirilmiştir. Alinda antik kenti heykeltıraşlık eserleriyle ilgili literatürde geniş kapsamlı ve detaylı herhangi bir çalışma yoktur. Bu nedenle şimdiye kadar yayımlanmamış Alinda antik kenti buluntusu friz bloğu olduğu düşünülen üç parçanın bilim dünyasına sunulması, bu parçaların çevre merkezlerle karşılaştırılarak değerlendirilmesi ve benzer ikonografinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Şimdiye kadar kazı çalışması yapılmayan kentte; 1997-2001 yılları arasında V. Özkaya¹, 2007-2011 yıllarında P. Ruggendorfer², 2020-2023 yılları arasında M. Çekilmez³ başkanlığında arkeolojik yüzey araştırmaları yürütülmüştür. Son dönem yüzey araştırmaları sırasında saptanan heykeltıraşlık eserlerinin yerinde belgeleme işlemleri tamamlanmış daha sonra ele alınan eserlerin cephe ve profil gibi detaylı çizimleri yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda friz bloklarının farklı ölçülere sahip olduğu ve farklı konuları işlendiği görülmüştür. Bu nedenle bu çalışma kapsamında ele alınan üç friz bloğunun farklı yapılara ait olduğu saptanmış ve olasılıkla tapınakları süsleyici unsur olarak üst yapıda kullanıldıkları anlaşılmıştır. Bu hipotezden hareketle kentte üç farklı tapınaktan söz edilebilmektedir. Bu çalışmanın araştırma sorusu; Alinda antik kentinin şimdiye kadar bilinmeyen mimariye bağlı heykeltıraşlık eserlerinin neler olduğu, tapınakların üst yapılarının bilinmeyen özellikleri, ele alınan frizlerin sahneleri, tipolojileri ve ikonografinin neler olduğudur. Daha önce kentin heykeltıraşlık eserleriyle ilgili bu kadar detaylı bir çalışma yapılmamış olması bu çalışmanın özgün değerini göstermektedir.

Bu çalışmada **F.1** olarak numaralandırılan ve Karpuzlu'daki modern bir evin duvarında devşirme olarak kullanılan friz bloğu, ilk olarak 1971 yılında, G. Bean tarafından değerlendirilmiştir (Fig. 1). Araştırmacı, beyaz mermerden bir friz olarak eserden bahsetmiştir. Friz bloğu üzerinde savaşa katılan sekiz kişinin tasvirinin yer aldığını ve bir tapınağa ait olabileceğini ileri sürmüştür⁴. Daha sonra 2002 yılında, R.R.R. Smith, kahramanlık konusunun işlendiği savaş frizi olarak eserden bahsetmiştir. Benzer sahnelerin mezar anıtlarında işlendiğini belirterek, Galatlarla yapılan bir savaşı konu alan Ephesos'taki friz bloğu ile karşılaştırmıştır⁵. Hellenistik Dönem frizlerini değerlendiren P. Baumeister, 2007 yılında yayımlanan çalışmasında, savaş tasvirinin işlendiği bu friz bloğunun orijinal konumunun belirsiz olduğunu aktarmıştır. P. Baumeister'e göre sahnede üç farklı gruba ayrılmış yedi figür görülmektedir. Araştırmacı, H. Lauter'in **F.1** numaralı friz bloğunu Ephesos'taki bir savaş frizi ve Roma'daki Sosianus Tapınağı frizi karşılaştırmasından yola çıkarak **F.1** numaralı friz bloğunun Ephesos'ta yer alan friz bloğundan daha erken olduğunu önermiştir. Frizdeki figürlerin hareketlerinin şematik olduğunu ancak vücut eksenlerinin geniş hareketleri ve duruşlarının hala belirgin bir canlılık verdiğini belirtir. Bu özellikleri sonucunda frizi MS 1. yüzyılın ortalarına tarihlemiştir⁶.

¹ Özkaya v.d. 1999, 299–323; Özkaya – San 2000, 263–278; Özkaya – San 2001, 463–478; Özkaya 2001, 181–196; Özkaya–San 2002, 237–254; Özkaya–San 2003a, 235–248; Özkaya – San 2003b, 103–125.

² Ruggendorfer 2010, 83–96; Ruggendorfer 2011, 207–221; Ruggendorfer 2012, 67–82; Ruggendorfer 2013, 227–236.

³ Çekilmez v.d. 2022, 317–331; Çekilmez v.d. 2023, 7–24.

⁴ Bean 1971, 198.

⁵ Smith 2002, 186.

⁶ Baumeister 2007, 110.

Fig. 1. Karpuzlu'da bir evin duvarında devşirme olarak kullanılan F.1 numaralı friz bloğu (Alinda Yüzey Araştırması Arşivi).

Bu çalışmada ele alınan **F.3** numaralı friz bloğu daha önce bazı araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. İ. E. Koçak, 2019 yılında yayımlanan doktora tezinde, girland dekorasyonu taşıyıcı öğeleri hayvanlar, hayvan başları, insan betimleri, mitolojik varlıklar ve objeler olarak ana başlıklar halinde incelemiştir. **F.3** numaralı friz bloğu ise “*boğa başları*” alt başlığı altında incelenmiştir (Fig. 2). Araştırmacı bu friz bloğunu Erken Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde değerlendirmiş ve MS 50 yılına tarihlemiştir⁷. Bir diğer çalışma, N. Yıldırım tarafından 2020 yılında yayımlanmıştır. Bu makalede **F.3.** numaralı friz parçası karşılaştırma örneği olarak ele alınmıştır. Sinope'den ele geçen mimari bloklar üzerinde tasvir edilen boğa başları ve girlandların tipoloji ve stilistik yönden değerlendirmesi yapılarak benzer örnekler sunulmuştur. Bu benzer örnekler içerisinde **F.3** numaralı friz bloğu da yer almaktadır. N. Yıldırım, **F.3** numaralı örneği, Geç Hellenistik Dönem'e tarihlemiştir⁸.

⁷ Koçak 2019, 215-216.

⁸ Yıldırım 2020, 547-568.

Fig. 2. Karpuzlu’da bir evin duvarında devşirme olarak kullanılan F.3 numaralı friz bloğu (Alinda Yüzey Araştırması Arşivi).

Friz Tipleri ve İkonografi

Çalışmada ele alınan **F.1.** numaralı⁹ ilk friz bloğu günümüzde Aydın ili, Karpuzlu ilçe merkezinde Alinda Agorası’nın güneyindeki tescilli bir evin dış cephesinde (Fig. 1) devşirme olarak kullanılmıştır. **F. 1** numaralı örnekte kabartma üzerinde üst ve alttaki silmenin bir bölümü ile frizin sol üst kısmı kırık ve eksiktir (Fig. 3-4). Bunun dışında yüzeyde yoğun aşınma oluşmuştur. Sahne üstte ve altta bir silmeyle sınırlandırılmıştır, bezemenin bir bölümünün daha sonra kırıldığı gözlenmiştir. Frizin iki profil arasında kalan kabartma bölümünde üç grupta sekiz figür işlenmiştir. Eserin yüksekliği ve kalınlığı ile yüksek kabartması bu parçanın bir yapıda friz bloğu olarak kullanıldığına işaret etmektedir (Fig. 5).

⁹ **F.1.** Adı: Friz Bloğu, Araştırma Envanter Numarası: ALN.21.F1, Friz bloğunun uzunluğu: 140 cm, kalınlığı: 30 cm, yüksekliği 50 cm. Kabartma uzunluğu: 120 cm, yüksekliği 5 cm.

Fig. 3. Friz bloğu (F.1) (Alinda Yüzey Araştırması Arşivi).

Friz bloğu üzerinde işlenen sekiz figürün de asker oldukları ve zırh ile birlikte savaş tuniği giydikleri görülmüştür. Savaş aleti olarak kılıç kullandıkları ve kalkanlarının tipleri ve boyutlarındaki farklılık göze çarpmaktadır. Bir kısmı ayakta bazıları ise zemine düşmüş şekilde işlenmiştir. Ayakta betimlenen figürler savaşır durumda cepheden ve $\frac{3}{4}$ profilden işlenirken iki ve beş numaralı figürler almış oldukları darbe ile yerde yaralı bir şekilde gösterilmiştir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen **F.1** numaralı friz bloğu tipolojik açıdan benzer örneklerle karşılaştırılarak analogi yöntemiyle tarihlenmiştir. Tipolojik açıdan ilk karşılaştırma örneği, İskender Lahdi üzerinde kısa yüzde ve alınlığında yer alan sahnedir¹⁰. Bu örnek dışında Kyzikos'tan bir adak kabartması¹¹, Maussoleion kabartmaları¹², Limyra kaya mezarı kabartması¹³, *Amazonomakhia* Lahdi¹⁴ ile Bassai Apollon Epikourios Tapınağı frizleri¹⁵ benzer tipolojik özellikler göstermektedir. Ayrıca tipolojik yönden değerlendirilen **F.1** numaralı friz bloğunun ikonografik yönden değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda ilk karşılaştırma örneği İskender Lahdi'nin kısa yüzünde yer alan sahnedir. Burada III. Aleksandros'un ölümünden sonra MÖ 312'de I. Ptolemaios ve I. Demetrios arasında yapılan Gazze savaşından bir sahne işlenmiştir¹⁶. **F.1** numaralı frizin sağında 1 ve 2 numaralı figürler duruşlarıyla İskender Lahdi'nin kısa yüzünde yer alan sahnenin sağında bulunan iki figür ile oldukça benzerdir. **F.1** numaralı frizde 1 numaralı asker yukarıdaki sağ eliyle kılıç tutarken, 2 numaralı figürün boynuna doğru öldürmek için hamle yapmakta, sol eliyle de figürün saçlarından kavramaktadır. İskender Lahdi üzerinde yer alan sahnede de bir asker sol eliyle diğer figürün çenesinden tutmuştur. Sağ eliyle figürün omzuna kılıç darbesini indirmiştir. Bu figürlerden hareketle **F.1** numaralı friz bloğundaki anlatımı İskender Lahdi üzerinde yer alan sahnenin bir önceki sahnesi kabul edebiliriz.

¹⁰ Başgelen 2013, 14–15.

¹¹ Smith 2002, 186, Res.211.

¹² Umar 1999, Res.89.

¹³ Başgelen 2005, 285.

¹⁴ Bieber 1955, Res.136/2.

¹⁵ Boardman 2014, 538, Res.5/1.

¹⁶ Başgelen 2013, 14.

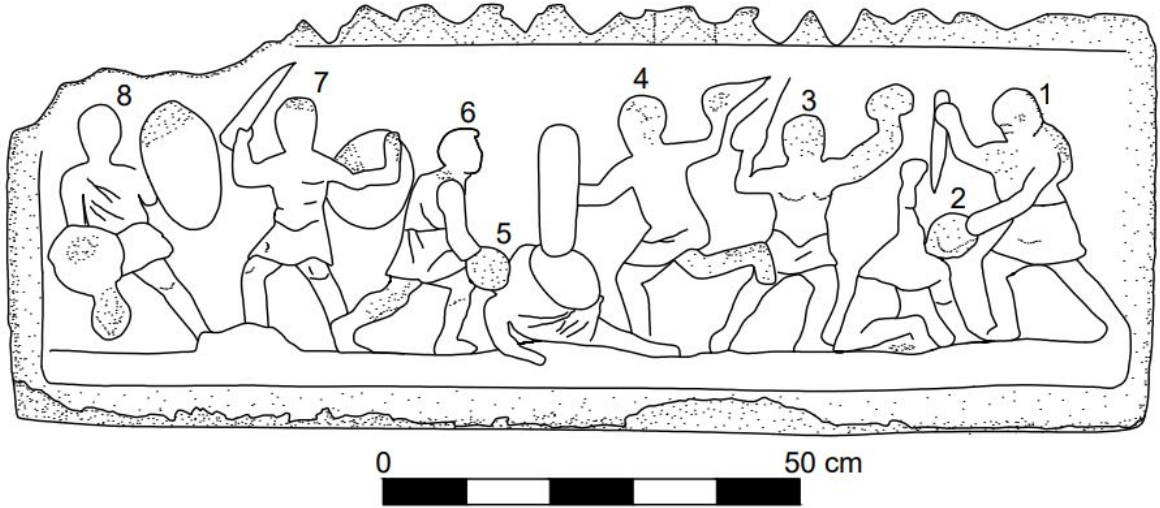

Fig. 4. Friz bloğunun cephe çizimi (A. Yıldız).

Bir diğer benzer sahne olan İskender Lahdi'nin alınlığında ise yine üçlü grup olarak figürler işlenmiştir. Burada işlenenlerin hepsi Grek savaşçılardır¹⁷ ve Perdikkas'ın Mısır seferi sırasında katledilişi konu edilmiştir¹⁸. Sahnenin ortasında, ayakta $\frac{3}{4}$ profilden tunik giyimli bir figür ve dizleri üzerine düşmüş tek omzu açıkta tunik giyimli, silahsız bir figür betimlenmektedir. Ayakta yer alan figür, sol eliyle diğer figürün saçlarından kavramış sağ eli ile çenesinden geriye doğru çekmektedir. Yerdeki figürün diğer figürün saçlarını kavraması sebebiyle başını geriye doğru atmış, her iki eliyle diğer figürün kollarından tutmaktadır. Bu ikili grubun **F.1** numaralı frizde yer alan 1 ve 2 numaralı figür ile tipolojik yönden benzerliği bulunmaktadır. Lahit üzerinde solda yer alan ikili figüre odaklanıldığında, yerde yatan bir figür ve onu taşıyan diğer bir figür bulunmaktadır. Bu yönden ise **F.1** numaralı frizde yer alan 5 ve 6 numaralı figürler ile oldukça benzemektedir.

F.1 numaralı frizde yer alan 1. figürde olduğu gibi, Kyzikos Adak Kabartması üzerinde yer alan sahnede Herakles $\frac{3}{4}$ profilden sağına dönük işlenmiştir. Herakles sağ kolu yukarıda elinde tuttuğu lobutu ile önde yer alan figüre doğru hamle yapmaktadır. Sağ eli figürün baş hizasında durmaktadır. Öndeki Galatlı ise dizleri üzerine düşmüştür. Bu tipoloji **F.1** numaralı friz bloğundaki 1 ve 2 numaralı figürler ile oldukça benzer görünmektedir.

F.1 numaralı frizde; 1 ve 2 numaralı figürün hareketi, C. Işık'ın saç çekme olarak tanımladığı harekettir¹⁹. Maussolleion kabartmalarındaki ikonografi ile de çok benzerdir. Bir diğer saç çekme ikonografisi, Limyra kaya mezarı kabartması üzerinde yer alan figürlerde görülmektedir. Kökeni *amazonomakhia* sahnelerinden alınan, **F.1** numaralı frizin teması, tıpkı *amazonomakhia* sahnelerinde görülen Amazonların saçlarından çekme olayını barındırırken, sahne bir Amazonomakhia sahnesinden çok Diadokhlar Dönemi'nde yaşanan karışıklıkları tasvir ediyor olmalıdır. Özellikle **F.1** numaralı frizde yer alan figürlerin tamamının erkek ve asker olması bu görüşü destekler niteliktedir. **F.1** numaralı eser, analogi yöntemi kullanılarak birçok kabartma, friz ve lahit üzerindeki tasvirlerle detaylı bir şekilde karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak üzerinde yer alan temanın Hellenistik Dönem frizlerinde yoğun olarak kullanılan *amazonomakhia* sahnesi olmadığı fakat ikonografisinin *amazonomakhia*

¹⁷ Kutlu Dilbaz 2016, 10.

¹⁸ Başgelen 2013, 14–15.

¹⁹ Işık 2020, 314.

kökenli olduğu tespit edilmiş olup, bu sahne, Diadohklar Dönemi savaşlarını temsil eden bir kompozisyonu içermektedir. Figürler aynı kökenden olup birbirleriyle savaşmaları bu görüşü desteklemektedir.

Hellenistik Dönem modasına göre, **F.1** numaralı frizde figürler Yüksek Hellenistik Dönem'e göre daha durağan işlenmiştir. Figürlerin etkin olmayan hareketi yanında kıyafet kıvrımlarının etkisini kaybederek daha sade işlenmesi **F.1** numaralı friz bloğunun Yüksek Hellenistik Dönem'den olamayacağını göstermektedir. Bilindiği gibi Yüksek Hellenistik Dönem frizlerinde figürler etkin bir şekilde hareket ederken kıvrımlar bu harekete uyum sağlamaktadır. Bunun dışında **F.1** numaralı frizde ilk defa Geç Hellenistik Dönem'in başında Telephos Frizi'nde görmeye başladığımız perspektif verilmeye çalışılmıştır²⁰. Örneğin öndeki figürler daha büyük verilirken arkadaki figürler küçük işlenmiştir. Geç Hellenistik Dönemin başlangıcında perspektifin verilmeye başlandığı düşünüldüğünde **F.1** numaralı örnekte figürlerin bu perspektif görünüşüyle en azından MÖ 160-150 sonrasında olması gerektiği anlaşılmaktadır. Perspektif dışında figürlerin duruşlarından kaynaklanan şematik hareketlerinin olması hala Hellenistik Dönem özellikleri taşıdıklarını göstermektedir. Sonuç olarak **F.1** numaralı frizin yaklaşık MÖ 150-100 yılları arasında olması gerektiği anlaşılmaktadır. Sahnede Hellenistik Dönem ikonografisine bağlı bir savaş sahnesinin işlendiği düşünüldüğünde frizin Hellenistik Dönem'den olması gerektiği anlaşılmaktadır. **F.1** numaralı friz parçasının yüksekliği, Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Alabanda Apollon Tapınağı²¹, Menderes Magnesia'sı Artemis Tapınağı²² ve Lagina Hekate Tapınağı²³ frizleriyle yakın ölçülerdedir. **F.1** numaralı frizin ölçüleri, kabartmasının yüksekliği, stili, işlenen sahne ve figürlerin boyutları Karia ve İonia Bölgesi örnekleriyle çağdaş olması gerektiğini göstermektedir.

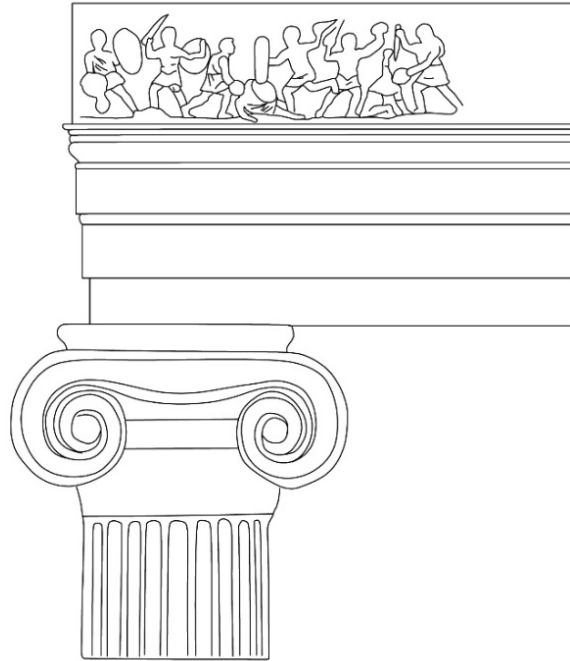

Fig. 5. Friz bloğunun tamamlama önerisi (A. Yıldız).

²⁰ Özgan 2018, 166.

²¹ Bağdatlı 2001, 1 v.d.

²² Yaylalı 1976, 1 v.d.

²³ Özgan 2020, 272.

Çalışmada ele alınan **F.2** numaralı²⁴ friz bloğu üzerinde üstteki silmede yer yer kırıklar mevcuttur. Frizin sol üst kısmı kırık ve eksiktir. Bunun dışında yüzeyde yoğun aşınma söz konusudur. Frizin kabartma bölümünde iki grupta toplam beş figür yer almaktadır. Savaş pozisyonunda hamle yapar şekilde betimlenen figürlerden 1 ve 2 numaralı figür at üzerinde betimlenmiştir. İlk figür aldığı darbe ile atın üzerinden düşerken, 2 numaralı figür atın üzerinde sağ elindeki kılıcıyla hamle yapar. 3 numaralı figür 2 numaralı figürün hemen altında zemine uzanmış şekilde ölü olarak betimlenmiştir. 4 numaralı figür ayakta savaş pozisyonundayken 5 numaralı figür yere düşmüştür ve yaralı olmalıdır. Figürlerin birbiriyle mücadelesi yanında at üzerindeki kadın figürleri nedeniyle friz üzerinde yüksek kabartmayla verilen *amazonamakhia* sahnesi olduğu anlaşılmaktadır. At üzerindeki figürlerin *amazon*, onlara kılıçla karşılık veren zemindeki figürlerin ise Grek kökenli askerler olduğu anlaşılmıştır (Fig. 6-7).

Fig. 6. Friz bloğu (F.2) (Alinda Yüzey Araştırması Arşivi).

F.2 numaralı frize tipolojik ve ikonografik olarak en yakın örnekler Geç Hellenistik Dönem'den Magnesia Artemis²⁵ ve Alabanda Apollon Tapınağı²⁶ frizleridir. Hellenistik örnekler dışında MÖ 430 civarına tarihlenen Arkadia Bölgesi'ndeki Bassai Apollon Epikourios Tapınağı frizlerinde Theseus ve Herakles'in de yer aldığı amazonomakhia sahnesi işlenmiştir²⁷. İncelenen örnekler göz önüne alındığında, **F.2** numaralı frizde kalabalık bir savaş sahnesinin işlenmesi, atların üzerindeki amazonlar ve onlara karşı savaşan erkek figürler Geç Hellenistik Dönem'de bölgede popüler olan bir temadır. İlk defa Attika Bölgesi'ndeki Klasik Dönem tapınak frizlerinde²⁸ işlenen bu konu Batı Anadolu'da Geç Hellenistik Dönem'de tekrar popüler bir konu olmuştur. *Amazonomakhia* sahnesinin işlendiği Magnesia Artemis

²⁴ **F.2.** Adı: Friz Bloğu, Araştırma Envanter Numarası: ALN.20.F2, Ölçüleri: Sahne yük: 47 cm, friz bloğunun üstündeki silme yük: 4 cm. Kabartma der: 7 cm. Friz bloğu uz: 85 cm, gen: 27 cm, kal: 31 cm. Sol üst köşede yer alan kare formlu dübel deliği 3x3 ve 3 cm derinliğinde. Sağ üst köşede yer alan kenet Uz: 9,5 cm, gen: 2,5 cm. ve der: 3 cm. Aydın ili, Karpuzlu ilçe merkezi, Karpuzlu Belediyesi bahçesinde korunmaktadır.

²⁵ Yaylalı 1976, 1 v.d.

²⁶ Bağdatlı 2001, 1 v.d.

²⁷ Boardman 2014, 24. MÖ 430'da, Phigaleialı'lar tarafından Atina'ya vebadan kurtulmalarına teşekkür için adanmıştır. Bu friz, Ion düzenindeki cellanın içinde sütunların üzerinde dört tarafı çevrelemektedir. Figürler güçlü ve başları büyük verilirken işçiliğin daha kaba olduğu belirtilmiştir.

²⁸ Boardman 2014, 23.

Tapınağı batı frizlerinde²⁹ şahlanmış at üzerinde sağ elinde mızrağıyla birlikte betimlenen ve önündeki figüre doğru hamle yapan Amazon tasviri **F.2** numaralı frizde 2 numaralı figür ile benzer bir tipolojiye sahiptir. Diğer taraftan aynı tapınağın güneydeki bir frizinde³⁰ bu defa sağa dönük ¾ profilden verilen Amazon sağ elindeki mızrağıyla önündeki figüre hamle yapar şekilde işlenmiştir. Benzer şekilde doğu³¹ ve kuzeydeki³² frizlerde de 2 numaralı figürle tipolojik benzerlikler görülmektedir.

Bunun dışında Alinda kentinin doğusundaki komşusu olan Alabanda Apollon Tapınağı'nın Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen tapınak frizlerinde Amazonomakhia konusunun işlendiği görülmektedir. Edhem Bey tarafından 1905 yılında Alabanda antik kentinde yürütülen kazılarda, Apollon Tapınağının temenosunda, Bizans Dönemi'ne ait küçük bir duvarda, alçak kabartma tekniğiyle yapılmış figürlerin yer aldığı friz blokları bulunmuştur. Burada yapılan kazılarda toplam iki friz parçası ele geçmiştir. İlk friz bloğu 47 cm yüksekliğe sahip olup Hellen ve Amazonlar arasındaki mücadeleyi anlatır. Bu sahnede figürler grup olarak işlenmiş ve sahnede tekli, ikili ve üçlü gruplar halinde figürler betimlenmişlerdir. Amazonların ani dönüşü sebebiyle giysileri dalgalanmış ve hareketin giysiye yansımaları başarılı bir şekilde verilmiştir. Sağ göğsü açıkta bırakan elbisesinin inceliği sebebiyle vücut hatları giysi altından belli olmaktadır³³. Alabanda buluntusu bu frizin, Apollon Isotimos Tapınağı'na ait friz bloğu olduğu düşünülmektedir. Edhem Bey, Magnesia, Sardeis, Priene, Ephesos gibi merkezlerle tapınağı karşılaştırmak gerektiğinden bahseder³⁴. E. Akurgal bu friz parçasını MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlemektedir. Hareketi sebebiyle figürlerin giysilerinde oluşan kıvrımlar³⁵ değerlendirildiğinde friz, Magnesia Artemis Tapınağı frizi ile benzerlik göstermektedir. Magnesia frizlerini değerlendiren A. Yaylalı tarihlendirmede Alabanda'da yer alan frizi, Ilion Athena ve Lagina Hekate Tapınağı ile karşılaştırmaktadır. Ilion Athena metoplarında işlenen Pers-Yunan savaşı ile benzerlik kurmaya çalışmıştır³⁶. Araştırmacıya göre frizin gerek konusu gerekse heykeltıraşlık özellikleri bakımından Magnesia Artemis Tapınağı örnek alınmış, ancak Ilion Athena Tapınağı frizleri ile de tarih açısından yakındır. A. Yaylalı, Ilion Athena Tapınağı frizleri için MÖ 2. yüzyıl sonunu önermekte, Alabanda Apollon Tapınağı frizlerinin de bu tarihe yakın olduğunu belirtmektedir³⁷.

Alabanda buluntuları arasında ele geçen ikinci friz bloğu, üçlü grup halinde verilen Amazonlar ve Greklerin mücadelesini konu alır. At üstünde verilen amazonların yanı sıra ikili mücadeleler de betimlenmiştir³⁸. Bu örnekler dışında Alabanda'dan bulunduğu bilinen fakat günümüzde kayıp olan üçüncü bir friz bloğu da ele geçmiştir³⁹. Üzerinde yine Amazon ve Grek savaşçıların olduğu bir savaş sahnesi yer almaktadır.

Frizler dışında benzer tipolojinin Klasik Dönem'de ve ayrıca Diadohklar Dönemi mezar stelleri üzerinde de betimlendiği saptanmıştır. Bunlardan Atina'dan Dekseleos'un mezar steli⁴⁰, Korinthos ve Koroneia'da ölen atlılar ve askerler için

²⁹ Yaylalı 1976, 15, Taf.1/2, Taf.2/1, Taf.4/1, Taf.5/2, Taf.6/3.

³⁰ Yaylalı, 1976, Taf.8/2, Taf.9/1,3, Taf.10/1,2,3, Taf.12/1, Taf.13/1,3, Taf.14/1,2,3, Taf.15/1, Taf.17/1,2, Taf.18/1.

³¹ Yaylalı, 1976, Taf.19/3, Taf.20/3, Taf.21/4, Taf.23/1.

³² Yaylalı, 1976, Taf.24/1,3, Taf.28/3, Taf.29/2, Taf.31/2, Taf.32/4, Taf.3/3.

³³ Edhem Bey 1905, 458-459.

³⁴ Edhem Bey 1906, 421.

³⁵ Edhem Bey 1906, 415-416; Bağdatlı, 2001, 45-46.

³⁶ Bağdatlı 2001, 48; Yaylalı, 1976, 141-173.

³⁷ Bağdatlı 2001, 54.

³⁸ Edhem Bey 1906, Fig.7.

³⁹ Edhem Bey 1906, 415-416.

⁴⁰ Boardman 2014, Res.120.

dikilmiş mezar steli⁴¹, Tarentum anıt mezar kabartması⁴² ve Delphi'deki Aemilius Paullus atlı anıtına ait friz bloğu⁴³ üzerindeki sahnelerin benzer tipolojik özellikler taşıdığı saptanmıştır. Hellenistik Dönem'de Makedonlular ve Romalıların savaş halinde işlendiği, Aemilius Paullus atlı anıtına ait friz bloğunda, at üzerinde savaşan iki savaşçı, ölü olduğu düşünülen yerde uzanan diğer bir savaşçı ve atlılarla savaş halinde bulunan figürler **F.2** numaralı friz bloğu üzerindeki sahneyle benzerdir.

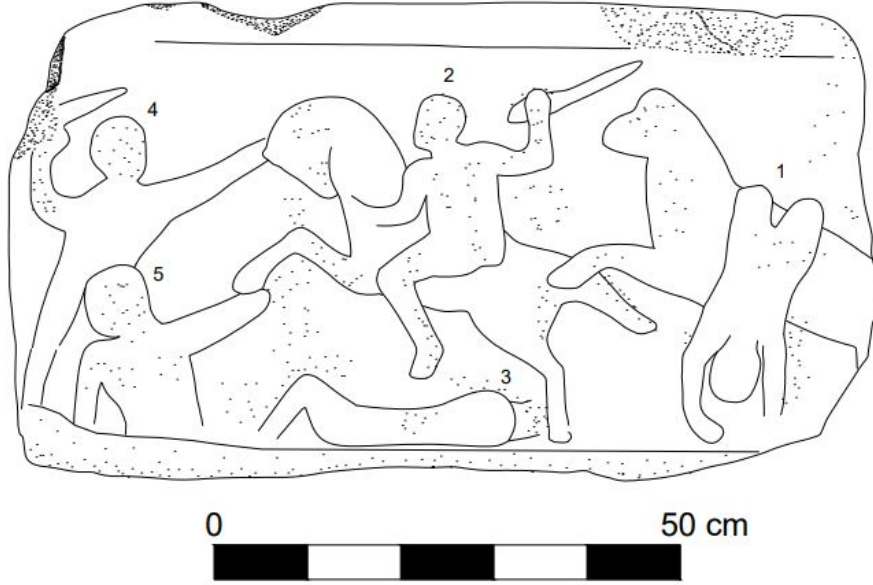

Fig. 7. Friz bloğunun cephe çizimi (A. Yıldız).

Amazonların bir at üzerinde mağlup şekilde verildiği heykeller de bulunmaktadır. Bunlardan Roma⁴⁴ ve Napoli Müzeleri'nde⁴⁵ korunan ve yaralı olarak atın üzerinden düşen heykellerin Attalidler yontu grubuna ait olup olmadıkları üzerinde durulur. R. Özgan Amazonların bu heykellerde, yenilgiyle birlikte zor, korkulu ve telaşlı pozisyonda gösterildiklerini belirtir⁴⁶. Araştırmacıya göre Amazonların giysi kıvrımlarında Zeus Altarı frizlerindeki stilin etkisi devam etmektedir. Özellikle **F.2** numaralı örnekte at üstündeki Amazonun üzerinde bir khiton vardır ve figürün sol öne doğru hareketi nedeniyle hareketli ve uçuşan kıvrımlar oluşmuştur. Görüleceği üzere hem heykellerde hem de frizlerdeki figürlerin elbise kıvrımlarında hareketlilik devam etmektedir. Söz konusu müzelerde korunan örneklerde de at üzerinden düşen Amazonların khiton giydikleri görülmektedir. Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen Batı Anadolu frizlerinde heykellere benzer şekilde Amazonların savaşta ölümcül darbeyi alarak mağlup olduğu ya da ağır yaralı kadın savaşçı tipolojisiyle birlikte bir elinde kılıcıyla mücadele eder şekilde gösterildiği anlaşılmaktadır. Ancak bahsedilen müzelerdeki kopyaların herhangi bir repliği ele geçmemiştir. R. Özgan buna rağmen atlı Amazon savaşçı yontularını Attalidler yontu gruplarına vermektedir⁴⁷. Bahsedilen örnekler dışında Pergamon kralı II. Attalos (MÖ 159-138) tarafından Atina Akropolis'i'nde sergilenmesi için adanan Küçük Galatlar Yontu grubu içerisinde yerde uzanmış yatan ölü Amazon yontusu da yer

⁴¹ Boardman 2014, Res.122.

⁴² Smith 2002, Res.204.

⁴³ Smith 2002, Res.209.

⁴⁴ Özgan 2020, 16, Res.6.

⁴⁵ Özgan 2020, 16, Res.5.

⁴⁶ Özgan 2020, 16 v.d.

⁴⁷ Özgan 2020, 16.

almaktadır⁴⁸. Napoli 6012⁴⁹ numaralı replikte Amazon, savaşta darbeyi alarak yerde uzanmış şekilde ölü olarak gösterilmesine rağmen Geç Hellenistik Dönem modasıyla birlikte kolları ve bacakları hareketli işlenmiş ve üzerine giydiği elbise harekete uyum sağlamıştır.

Bu bilgilerden hareketle *amazonomakhia* sahneleri, MÖ 5. yüzyılda Atina siyaseti için Pers savaşları ile bağlantılı olarak ele alınmaya başlanmıştır⁵⁰. *Amazonomakhia* konusu, frizlerdeki kullanımından önce Attika seramikleri üzerindeki tasvirlerde de karşımıza çıkmaktadır. Bunlar arasında kırmızı figür tekniğindeki lekythos⁵¹, krater⁵², amphora⁵³, dinos⁵⁴ ve kylix⁵⁵ gibi kap formları sayılabilir. Bu eserlerde at üstünde betimlenen Amazonlar düşmanlarına hamle yapar şekilde verilmiştir. Seramikler üzerindeki amazonların duruşu ve hareketi, **F.2.** numaralı frizde yer alan 3 numaralı savaşçı ile benzerdir. Bu da aslında frizlerin kökeninin seramikler üzerindeki anlatımlar olduğunu göstermektedir. Seramikler dışında lahitler üzerinde de figürlerin savaş halinde olduğu benzer sahneler yer almaktadır⁵⁶.

F.2 numaralı frizde yer alan figürlerin şematik hareketleriyle birlikte durağan kıvrımları incelendiğinde eserin Geç Hellenistik Dönem'den olduğu saptanmıştır. **F.1** numaralı friz parçası ile aynı tarihlerden olduğu düşünülen bu friz için MÖ 150-100 tarihleri önerilmektedir. Alinda kentinde, MÖ 4. yüzyılda Hekatomnos'lar Dönemi ve MÖ 2. yüzyılda Attaloslar Dönemi olmak üzere iki farklı imar evresi saptanmıştır⁵⁷. Kentte surlar, tiyatro, agora, kemerler ve diğer kamu yapılarının büyük bir bölümü MÖ 2. yüzyıldaki imar faaliyetleri sırasında yapılmıştır. MÖ 2. yüzyıldaki faaliyetlerin Pergamon kökenli Attalos Hanedanı II. Eumenes Dönemi'nden sonra yoğunlaştığı bilindiğinden heykeltıraşlık eserleri de bu imar faaliyetleri döneminde yapılan tapınaklara eklenmiş olmalıdır (Fig. 8).

⁴⁸ Özgan 2020, 14, Res.4.

⁴⁹ Özgan 2020, 27, Res.16.

⁵⁰ Işık 2020, 314.

⁵¹ Boardman 2017, Res.230.

⁵² Langner 2014, 117, Res.5.

⁵³ Bothmer 1957, Pl.80-4.

⁵⁴ Bothmer 1957, Pl.77-2.

⁵⁵ Bothmer 1957, Pl.69-4b.

⁵⁶ Bieber 1955, Fig. 252; Ridgway 1990, Fig.18-19; Boardman 2014, Res.136/2; Russenberger 2015, 314; Turak 2022, 212-213.

⁵⁷ Çekilmez vd. 2023, 7 v.d.

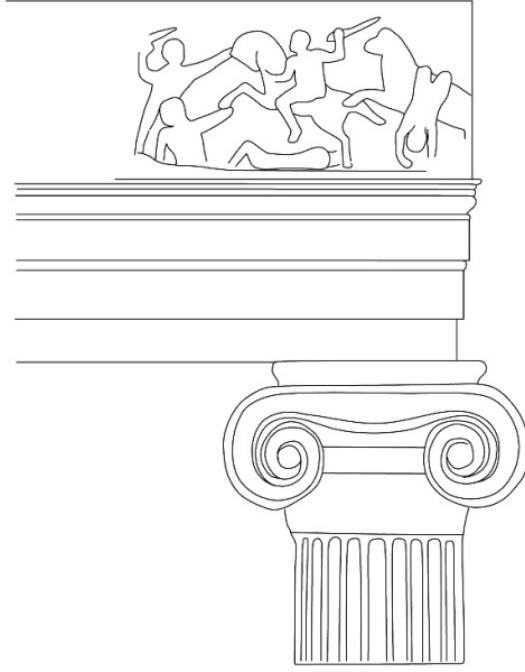

Fig. 8. Friz bloğunun tamamlama önerisi (A. Yıldız).

Çalışmada ele alınan **F.3** numaralı⁵⁸ friz bloğu F.1 numaralı friz parçasıyla yan yana devşirme olarak kullanılmıştır. Tek bir blok üzerinde friz ve iki fascialı architrav işlenmiştir. Parça kalınlığı nedeniyle eser bir friz bloğu olmalıdır. Friz üzerinde, cepheden işlenen dört boğa başı yer alır. Tümü bukephalion şeklinde biçimlendirilmiş olan boğa başlarında her iki yanda yer alan gözler oval ve yuvarlak formludur. Gözler ayrıca ince bir hatla çerçeveslenerek vurgulanmıştır. Kulakları küçük ve yatay verilirken hafif yukarıya doğru yönlendirilmiştir. Girlandlar sarmal bir şekilde gelerek, boğa başları üzerinden aşağı doğru sarkıtılmış ve tekrar bir diğer boğanın başı üzerinden geçirilmiş ve aynı örgü diğer boğa başlarında da uygulanmıştır. Boynuzların hemen altından boncuklarla bezenmiş ve uçları püsküllü kurdele sarmaktadır. Girlandları oluşturan yapraklar aynı yöne bakmaktadır. İki boğa başının arasında, girland boşluklarında çiçek şeklinde rozetler yer almaktadır. Frizden architrava geçiş dışa profilli bir silmeyle sağlanmıştır (Fig. 9-10).

⁵⁸ **F.3.** Adı: Friz Bloğu, Araştırma Envanter Numarası: ALN.21.F2, Friz bloğu uzunluğu: 260 cm. Kalınlığı: 50 cm. Yüksekliği: 90 cm. Kabartma yüksekliği: 10 cm, Fascia yüksekliği: 25 cm. Silme yüksekliği 5 cm.

Fig. 9. Friz bloğu (F.3) (Alinda Yüzey Araştırması Arşivi).

F.3 numaralı friz bloğunun benzerleri, Pergamon⁵⁹ (MÖ 302-263), Semadirek⁶⁰ (MÖ 285-246), Limyra⁶¹ (MÖ 250-175), Priene⁶² (MÖ 150), Apollon Smintheus Kutsal Alanı⁶³ (MÖ 150-125), Magnesia⁶⁴ (MÖ 150-130), Sinope⁶⁵ (MÖ 2-1. yüzyıl), Miletos⁶⁶ (MÖ 150-30), Ephesos⁶⁷ (MÖ 50-20), Aigai⁶⁸ (MÖ 46-30), Nysa⁶⁹ (MS 1. yüzyıl), Herakleia Pontike⁷⁰ (MS 50), Apollonia ad Rhyndakos⁷¹ (MS 117-138) ve Pisidia Antiokhiasi⁷² (MÖ 1-MS 1. yüzyıl) kentlerinden ele geömiştir.

Girlandlar bezeme olarak, yapraklardan, tomurcuklardan, çam kozalaklarından çiçeklerden ve farklı farklı meyvelerden oluşmaktadır. Bereket ve zenginliği simgelediği düşünülen bu tür bitkilerin kurdeleler ile birbirine bağlanmasıyla oluşturulan girland bezemesi, erken dönemlerden itibaren dinsel iöerikli bir anlatıma sahip olup, mezarların yanı sıra tapınak ve kutsal alanlarda da karşımıza çıkmaktadır. Girlandları taşıyan figürler arasında Nike ve Erosların yanı sıra koöbaşları ve kartallar da kullanılmıştır. Boğa başları ise en öok tercih edilen figürler arasında yer almaktadır. Farklı tiplere sahip olan boğa başi örneklerinde iki tip karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki *bukephalion* tipi ve bir diğer *bukranion* tipinde boğa başlarıdır. *Bukephalion* etli bir görünüme olup daha geröeköi bir betimleme sergilemektedir. *Bukranion* tipi ise iskelet görünümlü boğa başlarından oluşmaktadır. Antik dönemde tanrılara kurban edilen hayvanlar kurdelelerle süslenerek tapınak ya da kutsal alanlara asılırdı. Kurban edilen bu hayvanların başlarının oluşturduğu bu betimleme friz blokları ve lahitleri de süsleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu betimleme tam olarak hayvanların kurban

⁵⁹ Rumscheid 1994, Fig.14.

⁶⁰ Rumscheid 1994, Taf.377/4.

⁶¹ Seyer v.d. 2016, Res.7.

⁶² Wiegand – Schrader 1904, 273.

⁶³ Rumscheid 1994, Taf.16/31-4.

⁶⁴ Rumscheid 1994, Taf.85,137/32-33; Webb 1996, Fig.52.

⁶⁵ Yıldırım 2020, 553-563.

⁶⁶ Rumscheid 1994, Taf.98,152/4.

⁶⁷ Plattner 2009, 101; Vandeput 1997, Pl.80.4; Rumscheid 1994, Taf.42, 48.7

⁶⁸ Sezgin 2012, 82; Rumscheid 1994, 5.

⁶⁹ Rumscheid 1994, Taf.111, 184/2.

⁷⁰ Rumscheid 1994, Taf.49/68.5.

⁷¹ Mert 2016, 535-540.

⁷² Rumscheid 1994, Taf.8/14-4.

edildikten sonraki görüntülerinin mimariye yansımış halidir⁷³. Doldurma motif olarak frizlerde genellikle *phiale* bezemesi, rozetler, *patera* ve çarkifelek kullanılmıştır. Süsleyici unsur olmalarının yanı sıra dinsel bir anlam da içermektedirler⁷⁴.

Fig. 10. Friz bloğunun cephe çizimi (A. Yıldız).

Girlandların tipolojisi değerlendirildiğinde, Anadolu'da Hellenistik Dönem'den itibaren girlandlar çok çeşitli olmayıp genellikle defne yapraklarından oluşmaktadırlar. Erken dönem örneklerinde sadece yapraklardan oluşturulan girlandlar ince bir formdadır⁷⁵. Genişliği her noktada aynı olan bu girlandlar, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ortalara doğru kalınlaşır ve bitkisel bezeme olarak çok çeşitlidirler⁷⁶. Hellenistik Dönem'de boğa başları, iri ve geniş yapılarıyla doğal ve gerçekçi betimlenmişlerdir. Roma İmparatorluk Dönemi'ne gelindiğinde ise boğa başları doğallıktan uzak ve orantısız işlenmişlerdir. İncelenen benzer örneklerin yanı sıra architrav ve frizin tek bir blok olarak işlenmesi, Geç Hellenistik Dönem'de karşımıza çıkar ve Roma İmparatorluk Dönemi örneklerinde daha yaygın görülür. Girlandlı boğa başlı friz blokları, erken dönemlerde dini yapılarda ve mezarlarda görülürken, daha geç dönemlerde ise kamu yapılarında da karşımıza çıkmaktadır⁷⁷.

⁷³ Koçak 2019, 65.

⁷⁴ Yıldırım 2020, 551-552.

⁷⁵ Anabolu 1984, Res.17.

⁷⁶ Anabolu 1984, Res.1,7,14, 16, 20, 23.

⁷⁷ Mert 2016, 535-539.

Fig. 11. Friz bloğunun tamamlama önerisi (A. Yıldız).

F.3 numaralı friz konusunda yapılan incelemeler ve analogik değerlendirme sonucu Geç Hellenistik Dönem'e ait olduğu, Ephesos ve Aigai'dan ele geçen friz blokları ile benzerlikleri göz önünde bulundurulduğunda bu örneklerle yakın tarihlere olması gerektiği anlaşılmaktadır. Geç Hellenistik Dönem içerisinde değerlendirilen **F.3** numaralı friz bloğu için MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı önerilmektedir (Fig. 11).

Sonuç

Bu çalışmada, Alinda antik kentinde yapılan son dönem yüzey araştırmaları sırasında bulunan üç farklı mimari plastik buluntu ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan frizlerden **F.1** numaralı örnekte askerlerin savaş sahnesi, **F.2** numaralı örnekte amazonamakhia, **F.3** numaralı örnekte ise boğa başlarından oluşan girlandlı bir plastik bezeme yer almaktadır. Bu buluntuların Geç Hellenistik Dönem'e ait olasılıkla Ion düzenindeki tapınaklarda kullanıldığı düşünülmekte olup, tipolojik ve ikonografik açıdan değerlendirilmiş ve çevredeki Karia Bölgesi yerleşimleriyle karşılaştırılarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle buluntuların devşirme olarak yüzeyde bulunması yanında herhangi bir kazıdan ve tabakadan ele geçmemeleri nedeniyle buluntular analogi yöntemiyle incelenmiştir. **F.1.** numaralı örnekte verilen sahnenin daha çok Diadokhlar Dönemiyle ilgili bir savaş olduğu anlaşılmaktadır. Burada sadece asker tasvirlerinin yer alması bu düşünceyi destekler niteliktedir. Ayrıca İskender Lahdi gibi dönemin önemli eserlerinde benzer savaş/mücadele sahneleri anlatılmaktadır.

F.2 numaralı örnekte ise Batı Anadolu'nun birçok kentinde Geç Hellenistik Dönem Ion düzenli tapınaklarında kullanılan amazonamakhia konusunun işlendiği görülmektedir. Bu kapsamda Alinda buluntusuna stil olarak en yakın örnekler Alabanda Apollon Isotimos Tapınağı'na ait Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenen üç friz bloğu parçasıdır. Bu sahne tipinin işlendiği çok sayıda örnekle bilinen Magnesia Artemis Leukophryene Tapınağı'nın Geç Hellenistik Dönem evresindeki frizler stil

olarak yakın buluntulardır. Alinda kentinde, MÖ 4. yüzyılda Hekatomnos'lar Dönemi ve MÖ 2. yüzyılda Attaloslar Dönemi olmak üzere iki farklı imar faaliyeti evresi saptanmıştır. Kentte surlar, tiyatro, agora, kemerler ve diğer kamu yapılarının büyük bir bölümü MÖ 2. yüzyıldaki imar faaliyetleri sırasında yapılmıştır. MÖ 2. yüzyıldaki imar faaliyetlerinin Attaloslardan II. Eumenes Dönemi'nden sonra yoğunlaştığı bilindiğinden heykeltıraşlık eserleri de bu imar faaliyetleri döneminde yapılan tapınaklara eklenmiş olmalıdır. **F.3** numaralı örnekte altta çift fascialı arşitrav ve onun üzerinde boğa başlarıyla birlikte girlandlar ve aralarında rozetler işlenmiştir. Hellenistik Dönem mimari plastiğinde sevilerek işlenen bu tipoloji tapınaklar dışında farklı kamu yapılarında da kullanılmaktadır. Ancak Alinda buluntusunun kalınlığı ve yüksekliğiyle birlikte çift fasciayla birlikte işlenmesi bu bloğun bir tapınak frizine ait olabileceğini düşündürmektedir.

F.1 ve **F.2** numaralı örnekler tipolojik, ikonografik ve stilistik özellikleri nedeniyle MÖ 150-100 arasına tarihlenirken; **F.3** numaralı friz bloğu için MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı önerilmiştir. Alinda antik kentinden bulunan üç farklı friz bloğunun üç farklı tapınağa ait olabileceği anlaşılmıştır. Bu kronolojik sınıflandırmaya göre tapınakların uzun süre kullanılmış olduğu öngörülmektedir. Alinda antik kentinde literatürde bilinen tek tapınak içerisinde Knidoslu Aphrodite heykelinin de olduğu Adonis Tapınağı'dır⁷⁸. Bunun dışında ele geçen yazıtlardan kentte bir Zeus tapınağı olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu çalışmada ele alınan frizlerin ait olduğu tapınakların hangi tanrı ya da tanrıçaya adandıklarıyla ilgili arkeolojik ve epigrafik bir buluntuya rastlanmamıştır. Alinda antik kentinde gelecekte yapılacak kazı çalışmaları olası bu tapınaklar konusunda bilgilerimizin artmasını sağlayacaktır.

Teşekkür

Bu çalışma, Prof. Dr. Murat Çekilmez'in danışmanlığında Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Yüksek Lisans Programında Asude Yıldız tarafından 2023 yılında tamamlanan "*Alinda Antik Kenti ve Çevresi Heykeltıraşlık Eserleri ve Kabartma Buluntuları*" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Söz konusu yüksek lisans tezi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından FEF-22007 kodlu, "Alinda Antik Kenti ve Çevresi Heykeltıraşlık Eserleri ve Kabartma Buluntuları" adlı proje ile desteklenmiştir. Alinda Antik Kenti ve Çevresi ile Gerga Kome Kutsal Alanı Arkeolojik Yüzey Araştırmaları, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından İTBF-23003 kodlu "Tralleis Antik Kenti Kazıları, Alinda ve Gerga - Kome Kutsal Alanı Yüzey Araştırmaları ile Buluntularının Değerlendirilmesi" adlı projelerle desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğüne ve Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğüne teşekkür ederiz.

⁷⁸ Bean 1971, 190 -198.

FİGÜR LİSTESİ

- Fig. 1.** Karpuzlu'da bir evin duvarında devşirme olarak kullanılan F.1 numaralı friz bloğu.
Fig. 2. Karpuzlu'da bir evin duvarında devşirme olarak kullanılan F.3 numaralı friz bloğu.
Fig. 3. Friz bloğu (F.1).
Fig. 4. Friz bloğunun cephe çizimi.
Fig. 5. Friz bloğunun tamamlama önerisi.
Fig. 6. Friz bloğu (F.2).
Fig. 7. Friz bloğunun cephe çizimi.
Fig. 8. Friz bloğunun tamamlama önerisi.
Fig. 9. Friz bloğu (F.3).
Fig. 10. Friz bloğunun cephe çizimi.
Fig. 11. Friz bloğunun tamamlama önerisi.

KAYNAKÇA

- Anadolu 1984
M. U. Anadolu, "Batı Anadolu'da Bulunan Hellenistik Çağ ve Roma İmparatorluk Çağı Girland (Askı)'lı Sunakları", *Sanat Tarihi Dergisi*, 3/3, 1984, 1-17.
- Bağdatlı 2001
F. Bağdatlı, *Alabanda Apollon Isotimos Tapınağı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2001.
- Başgelen 2005
N. Başgelen, *Ernst Krickl'in Gezi Günlüğü Fotoğraflarıyla Adım Adım 1892 Lykia Araştırma Gezisi*, İstanbul, 2005.
- Başgelen 2013
N. Başgelen, *İskender Lahti*, İstanbul, 2013.
- Baumeister 2007
P. Baumeister, *Der Fries des Hekateions von Lagina-Neue Untersuchungen zu Monument und Kontext*, Byzas 6, İstanbul, 2007.
- Bean 1971
G. E. Bean, *Turkey Beyond the Maeander an Archaeological Guide*, London, 1971.
- Bieber 1955
M. Bieber, *The Sculpture of the Hellenistic Age*, New York, 1955.
- Boardman 2014
J. Boardman, *Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem*, İstanbul, 2014.
- Boardman 2017
J. Boardman, *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları Klasik Dönem*, İstanbul, 2017.
- Bothmer 1957
D. V. Bothmer, *Amazons in Greek Art*. Oxford, 1957.
- Çekilmez v.d. 2022
M. Çekilmez, E. Erdan, A. Erön, S. Vardar, B. Semiz, F. A. Yüksel, M. Cura, R. İlhan, E. Özdemir, Ö. Güngörmüş, U. Kapuci, M. Arınç, P. Taşpınar, K. Ersavaş, Ş. Doymaz, A. Örgen, Y. B. Yüksektepe, G. T. Toprak, Y. Taşdelen, B. C. Bayraktar, E. N. Burgazlı, K. Avcı, "2020

Yılı Alında Antik Kenti ve Çevresi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları(1. Sezon)", 2019-2020 Yılı Yüzey Araştırmaları, Ankara, 2022, 317-331.

Çekilmez v.d. 2023

M. Çekilmez, E. Erdan, A. Erön, F. A. Yüksel, E. Özdemir, Ö. Güngörmüş, U. Kapuci, M. Arınç, P. Taşpınar, A. Örgen, Y. B. Yüksektepe, G. T. Toprak, Y. Taşdelen, E. N. Burgazlı, Ş. Doymaz, A. Yıldız, K. Avcı, "2021 Yılı Alında Antik Kenti ve Çevresi ile Gergakome Kutsal Alan Arkeolojik Yüzey Araştırmaları (2.Sezon)", 38. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, Denizli, 2023, 7-24.

Edhem Bey 1905

H. Edhem Bey, "Fouilles d'Alabanda en Carie. Rapport Sommaire sur la Premiere Campagne", CRAI 49, Paris, 1905, 443-459.

Edhem Bey 1906

H. Edhem Bey, "Fouilles d'Alabanda. Rapport Sommaire sur la Seconde Campagne", CRAI 50, Paris, 1906, 407-422.

Işık 2020

C. Işık, "Hekatomneion Mezar Anıtının Duvar Resimleri Üzerine Gözlemler", Mylasa Uzunyuva Hekatomneion'u Ed. A. Diler, İstanbul, 2020, 290-321.

Koçak 2019

İ. E. Koçak, Anadolu'da Hellenistik ve Roma Dönemi Cephe Mimarisinde Girland Dekorasyonu, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara. 2019.

Kutlu Dilbaz 2016

B. Kutlu Dilbaz, "Müze-i Hümayun'da İskender Lahdi", Tarih Dergisi, 64, İstanbul, 2016, 1-26.

Langner 2014

M. Langner, "Amazonen als Einwanderinnen. Ursprung, Konstruktion und Dekonstruktion mythischer Verwandtschaft in Athen und Ephesos", Genealogie und Migrationsmythen im antiken Mittelmeerraum und der arabischen Halbinsel, Berlin Studies of the Ancient World 29, Eds. A. B. Ranger-I. Toral-Niehoff, 2014, Berlin.

Mert 2016

İ. H. Mert, "Apollonia ad Rhyndakos'taki Girlandlı Friz Blokları", Sözlü Bildiri, Odryses'ten Nilüfer'e Uluslararası Nilüfer Sempozyumu, 13-15 Kasım Bursa, Eds.M. Şahin, S. Sevim, D. Yavaş, 2016, Ankara, 533-542.

Özgan 2018

R. Özgan, Hellenistik Devir Heykeltraşlığı III, Yüksek Hellenistik, İstanbul, 2018.

Özgan 2020

R. Özgan, Hellenistik Devir Heykeltraşlığı IV. Geç Hellenistik, Aydın, 2020.

Özkaya v.d. 1999

V. Özkaya, O. San, G. Barın, "Alında (Karpuzlu)", AST 16/II, Ankara, 1999, 299-323.

Özkaya – San 2000

V. Özkaya, O. San, "Alında Nekropolü – I", AST 17/II, Ankara, 2000, 263-278.

Özkaya – San 2001

V. Özkaya, O. San, "Alında Antik Dokusu ve Anıtsal Gömütleriyle İç Karia Bölgesinde Bir Kent", Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı, Sanat Yazıları, Ed. M. Denктаş – Y. Özbek, Kayseri, 2001, 463-478.

Özkaya 2001

V. Özkaya, "Alinda Nekropolü – II", *AST 18/I*, Ankara, 2001, 181–196.

Özkaya-San 2002

V. Özkaya, O. San, "Alinda and Amyzon, Two Ancient Cities in Caria", *AST 19/I*, Ankara, 2002, 237–254.

Özkaya – San 2003a

V. Özkaya, O. San, "Alinda 2001 Araştırmaları", *AST 20/I*, Ankara, 2003, 235–248.

Özkaya – San 2003b

V. Özkaya, O. San, "Alinda: An Ancient City with its Remains and Monumental Tombs in Caria", *Revue des Études Anciennes*, 105, Paris, 2003, 103–125.

Plattner 2009

G. Plattner, "Zur Bauornamentik des Oktogons von Ephesos", *Neue Forschungen zur Kuretenstrabe von Ephesos*, Ed. S. Ladstätter, *Archaeologische Forschungen*, Band 15, 2009, 101–110.

Ridgway 1990

B. S. Ridgway, *Hellenistic Sculpture I*, Bristol, 1990.

Ruggendorfer 2010

P. Ruggendorfer, "Die Ergebnisse Der Feldforschungen in Alinda 2008", *AST 27/3*, Ankara, 2009, 83–96.

Ruggendorfer 2011

P. Ruggendorfer, "Untersuchungen zur städtebaulichen Entwicklung und zur Geschichte von Alinda 2009", *AST 28/3*, Ankara, 2011, 207–221.

Ruggendorfer 2012

P. Ruggendorfer, "Ergebnisse der städtebaulichen Untersuchungen in Alinda 2010", *AST 29/2*, Ankara, 2012, 67–82.

Ruggendorfer 2013

P. Ruggendorfer, "Alinda 2011 Şehir Planlaması Gelişim Araştırmasının Sonuçları", *AST 30/1*, Ankara, 2013, 227–236.

Rumscheid 1994

F. Rumscheid, *Untersuchungen zur kleinasiatischen Bauornamentik Des Hellenismus*, Beiträge zur Erschliessung hellenistischer und kaiserzeitlicher Skulptur und Architektur, Band. 14, P. von Zabern, Mainz, 1994.

Russenberger 2015

C. Russenberger, *Der Tod und die Mädchen: Amazonen auf römischen Sarkophagen*, De Gruyter, Berlin, 2015.

Seyer v.d. 2016

M. Seyer, K. Sewing, J. Novacek, K. Scheelen, I. Uytterhoeven, U. Quatember, A.K.Y. Leung, P. Bes, I. Egartner, O. Saas "Limyra 2014", *KST*, 37/1, Ankara, 2016, 519–538.

Sezgin 2012

Y. Sezgin, "Antik Dönemde Pergamon-Aigai İlişkileri", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Arkeoloji Dergisi-17*, İzmir, 2012, 81–96.

Smith 2002

R. R. R. Smith, *Hellenistik Heykel*, İstanbul, 2002.

Turak 2022

Ö. Turak, "Perge'den Amazonomakhia Betimli Bir Lahit", *MJH 12*, 2022, 209–216.

Umar 1999

B. Umar, *Karia*, İstanbul, 1999.

Vandeput 1997

L. Vandeput, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor: Sagalassos, a Case Study*, *Studies in Eastern Mediterranean Archaeology I*, 1997.

Webb 1996

P. A. Webb, *Hellenistic Architectural Sculpture, Figural Motifs in Western Anatolia and the Aegean Island*, London, 1996.

Wiegand - Schrader 1904

T. Wiegand, H. Schrader, *Priene: Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*, Berlin, 1904.

Yaylalı 1976

A.Yaylalı, *Der Fries des Artemisions von Magnesia Am Mäander*, *Ist. Mit. Beiheft*, 15, 1976.

Yıldırım 2020

N. Yıldırım, "Sinope Kentinden Boğa Başlı Girland Bezemeli Mimari Bloklar", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 28, Trabzon, 2020, 547–568.